

De leer van Tao

1990, Congres filosofie en management

Illustratie: www.acupuncturist-yang.nl/taoisme-de-weg-van-de-natuur/

Aanleiding tot dit onderwerp is de paradox dat de mens van de twintigste eeuw steeds meer weet en kan en tegelijkertijd steeds meer zaken uit hun verband raken en uit de hand lopen. In het laatste kwartaal van de twintigste eeuw lijkt het erop dat vele van deze ontwikkelingen tolerantiegrenzen beginnen te benaderen. Er is dan ook behoefte aan onderbouwde onderkenning van deze verschijnselen en aan een leidraad voor menselijk handelen in het licht van de daaraan verbonden uitdagingen.

Alvorens tot handelen over te gaan zal eerst moeten worden nagegaan of er een proces, een patroon te ontdekken is waarin de ontwikkelingen, de verschijnselen passen en welke rol wij mensen daarin (kunnen) spelen.

Bij dit onderzoek zijn de levensbeschouwelijke visies van Teilhard de Chardin en de Taoïstische filosofie een belangrijke ondersteuning.

Het existentiële karakter van de problematiek vormt de verbindende factor naar de filosofische discipline. De uitdaging die de huidige ontwikkelingen bieden in het persoonlijk en zakelijk leven van managers kan constructief worden opgenomen wanneer de verschijnselen eerlijk en integraal (integer) worden erkend (en niet ontkend) en vernieuwing van aanpak wordt aanvaard en niet wordt afgewezen.

In deze voordracht zal allereerst worden nagegaan welke mondiale verschijnselen, patronen en processen er in het kader van de genoemde problematiek kunnen worden onderkend. Vervolgens zal de aansluiting met de evolutievisie van Teilhard en de Taoïstische levensfilosofie worden geïllustreerd. Daarna zal worden aangegeven wat ons te doen staat in de harde praktijk van management. Het gaat daarbij om overleving, in de meest enge zin maar ook de meest ruime zin.

Welke uit hun verband (integriteit) rakende verschijnselen en uit de hand lopende (exponentiële) ontwikkelingen kunnen genoemd worden?

Uit verband:

1. De milieuproblematiek (economie, technologie, ecologie)
2. De gezondheidszorg (object, subject; kwik in amalgaam)
3. De religieuze isolatie (rentmeesterschap)
4. De kwaliteit overheersing (buitenkant)
5. Verzuiling bij Departementen (overheid) en Faculteiten (universiteit)

Uit de hand:

1. De bevolkingsgroei, de productiviteit en de consumptie
2. De derde landen schuldenproblematiek
3. Technologie (uitvindingen, tijdsprecisie, snelheid van verplaatsing en communicatie)
4. Landbouw (productiviteit, kunstmestgebruik, pesticiden)

Kenmerkend voor deze ontwikkelingen zijn een toenemende specialisatie en afnemend inzicht in samenhang.

Een belangrijke factor die hieraan ten grondslag ligt zijn de historische ontwikkelingen in de natuurwetenschappen en de technologie; we treffen daarin een tendens aan, een patroon, die gedeeltelijk een verklaring en wellicht ook de oplossing biedt voor de ontstane situatie.

In het kort komt het erop neer dat de westerse samenleving sinds de 17e eeuw wetmatigheden is gaan ontdekken en uitvinden die haar in toenemende mate overtuigt dat de mens in staat is alle processen op aarde te kunnen beheersen, besturen en voorspellen.

Dit leidde tot:

- *specialisatie* naar mate steeds meer wetten worden vastgesteld; dit resulteert in verlies aan samenhang
- een zgn. objectief, *mechanistisch, materialistisch 'model'* van de werkelijkheid waar de mystiek geen rol meer speelt; een simpel voorbeeld is de cirkel die een omtrek van $2\pi r$ heeft. Het mystieke karakter van de cirkel en het transcendente karakter van π leeft niet (meer) bij de ingenieur
- *rationalisatie van denken*; radicale scheiding van materiële en geestelijke aspecten (no nonsense, overheersing 'linker' hersenhelft)
- *grote versnelling van evolutie en toeneming van materiële welvaart en gezondheidszorg* door mensgerichte extrapolatie en exploitatie van natuurprocessen en natuurlijke bronnen (gezichtsvermogen: van oog naar micro- en telescoop; transformatievermogen: van fotosynthese naar chemische industrie).
- nadruk op *lineaire verbanden* met zo weinig mogelijk variabelen, versimpeling van de probleemstelling, elimineren van de afwijkingen (de ruis). Illusies over het voorspellen van: het weer - de economie - het milieu - de mens (want de stoommachine werkt).

Wat heeft dit te maken met Teilhard en Tao?

Als eerdergenoemde patronen en processen bij ons de indruk vestigen dat we vastlopen in de paradox van enerzijds meer weten en meer kunnen, maar anderzijds de zaken uit de hand en uit verband lopen is het nuttig het verloop van de algemene evolutie, met name op onze aarde, na te gaan. Daarin blijkt zich een steeds herhalend patroon te openbaren:

- *toenemende omvang en complexiteit* tot een (tolerantie)grens wordt bereikt
- *daarna overgang tot nieuw (ruimer) systeem* met behoud van voorafgaande elementen als bouwstenen

- bij iedere overgang naar ruimer systeem ontstaat nieuwe *spirituele dimensie*
- het evolutieproces verloopt via *kansen en keuzen*; het proces is niet gepredestineerd, maar ook niet alleen toevallig, er is orde en chaos
- *samenhang blijft behouden*, individualiteit wordt versterkt
- *extinctie van vormen* die niet of te laat (kunnen) reageren op nieuwe omstandigheden (in de laatste 250 miljoen jaar 5 bijna totale extinctie van species op de aarde).

Wanneer we dit patroon extrapoleren naar de situatie op aarde in het laatste kwartaal van de twintigste eeuw, dan kunnen we vaststellen dat het systeem mensheid een zodanige graad van complexiteit en van omvang bereikt heeft dat een tolerantiegrens nabij lijkt.

Evolutionair gezien kan dit betekenen dat we naderen tot een nieuw systeem, een nieuwe samenhang en een nieuwe, ruimere bewustzijnsdimensie.

De eerste tekenen daarvan manifesteren zich in de mondiale schaal van ontwapening en milieubewustzijn. Er is dus, in die context bekeken, aanleiding tot hoop en tot menselijke actie om het evolutieproces in goede banen te houden.

Dit wat betreft de Teilhard connectie.

De Tao connectie is meer gericht op hoe de mens deze uitdaging inhoud kan geven in het dagelijks leven en handelen. En dus ook op hoe managers dat zouden kunnen.

Welke zijn kenmerken van de Taoïstische filosofie zoals die ontleend kunnen worden uit de werken van Lao-Tzu, Chuang-Tzu, Mo-Tzu; allen geschreven in de periode tussen 500 en 300 v. Chr. Een periode overigens waarin de grondslag werd gelegd van alle grote religies en filosofieën die vandaag nog onze samenleving bepalen: het Oude Testament (Palestina), de werken van Plato en Aristoteles (Griekenland), Zarathustra (Perzië), Buddha (India) en dan eerdergenoemde Chinese werken.

De kenmerken zijn als volgt samen te vatten:

- *In alle opzichten bevestigt het Taoïsme het ecologische principe van de samenhang en de integriteit*, bijvoorbeeld van materie en geest, mens en natuur, ruimte en tijd, hemel en aarde.
- *Alle schijnbare tegenstellingen zijn in wezen onlosmakelijk aan elkaar gekoppeld*. Ze zijn complementair. Ze bestaan bij de gratie van elkaar: binnenkant/buitenkant; object/subject; licht/donker; leven/dood; kwaliteit/kwantiteit; orde/chaos; hart/hoofd.
- *Een natuurlijk patroon (Chinees: Li) en een natuurlijke energiestroom (Chinees: Ch'i)* bepalen de weg (de Tao) van natuurlijke gebeurtenissen (geboorte = natura) die tot vernieuwingen leiden.
- *Tao is 'de weg' van de wijze mens* ('to travel is more than to arrive', Treasure Island).

Wat kunnen we met deze filosofie doen in management?

Terug naar de lijst van zaken die uit verband en uit de hand lopen. Generaliserend kan gesteld worden dat al deze zaken zich ontwikkelen in strijd met de bovengenoemde kenmerken. Met die gedachte in het hoofd en na verder verdieping in het wezen van de Taoïstische levensfilosofie, volgen hier een paar willekeurige voorbeelden van daarnaar handelen:

Herstel s

1. Milieuproblematiek

economie/ecologie bij onderneming

- ecologische factor verplicht bij iedere majeure beslissing (economisch, technisch, juridisch, R+D, marketing)
- jaarlijkse milieu accounting (*environmental auditing*)
- inventarisatie en minimalisatie milieu 'liability' (beurswaarde, overname prijs)
- verplichting ecologisch management training programma
- voorlichting voor milieuzorg werknemers 'thuis'

2. Gezondheidszorg

individueel/omgeving

- nadruk op natuurlijk behoud gezondheid, in plaats van onnatuurlijk gebruik van medicijnen
- integratie ecologie/technologie/economie in ondernemingsstrategie
- integratie technologie en cultuur (bedrijfscultuur en nationale cultuur)
- professionele toepassing alternatieve geneeskunde
- verplichte voorlichting over ziekte en zelfgenezing bij verpleging
- objectieve kosten/baten analyse huidige medisch-technologisch model
- wetenschappelijk inzicht in oorzaak/gevolg relatie ten aanzien van incidentele en lokale genezing en integrale consequentie organisme en geest

3. Religie

mens/schepping

- milieuverantwoordelijkheid, rentmeesterschap nieuwe stijl (conciliair proces Wereldraad van Kerken)
- herstel relatie evolutie/religie ('weer in lijn brengen')
- voorlichting over uit verband geraakte verschijnselen en richtlijnen voor individueel handelen
- bevordering interreligieuze dialogen en co-existentïes (Pancasila in Indonesië)

4. Kwantitatieve overheersing

kwantiteit/kwaliteit (buitenkant/binnenkant)

- een goede vleugel is goedkoper dan een goede (tweede!) auto
- geestelijke creatieve ontspanning is minder belastend voor mens en natuur dan materiële, kwantitatieve ontspanning

- aantal baantjes zwemmen, aantal km joggen is minder belangrijk dan het ondervinden van ontspanning daarbij
- groter worden, rijker worden alleen zinvol bij verhoging kwaliteit

5. Verzuiling Departementen (overheid) en Faculteiten (universiteit)

specialisatie/integratie

- interdepartementale integratie op projectbasis (voorbeeld NMP)
- interfacultaire integratie van opleidingsprogramma's (filosofie en management in MBA)
- interdisciplinaire colleges (economie, technologie, ecologie)
- verplichte interdisciplinaire scriptie in afstudeerprogramma

Doorbreking exponentiële groei

1. Bevolkings- en consumptie-explosie

- voorlichting voor personeel over aard en omvang van probleem en praktische toepassing *family-planning* (van Melle, Filippijnen)
- zichtbaar maken van effect kwaliteitsbewustzijn op kwaliteit van het leven en van de natuur
- verschuiving van % groei per jaar uitgedrukt in omzet naar % groei in toegevoegde waarde en kwaliteit

2. Schuldenexplosie

- bedrijfspolitiek en overheidspolitiek waar ieder project, product en productieproces voor ontwikkelingslanden wordt getoetst op verlichting schulden en milieubelasting (Wereldbank)

3. Technologie-explosie

- toetsing R + D programma's op kwaliteitsverhoging vs. kwantiteitsverhoging, voor proces en product

4. Landbouw

- in het westen verschuiving van accent van kwantiteit (overheidsbeleid) naar kwaliteit (marktbeleid)
- in ontwikkelingslanden (waar kwantiteitsgroei nog nodig is) verschuiving accent van kunstmest en pesticiden (chemie) naar natuurlijke middelen (biologie)